

CURRENT TRENDS IN PROFESSIONAL
DEVELOPMENT OF SOCIAL PROFESSIONALS

Olha Zamashkina¹

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Ольга Замашкіна¹

Abstract. *Social work is one of the professions that experiences significant changes under the influence of the requirements of international trends in its development. The factors influencing the content of foreign educational programs for the training of social workers are identified; describes the structure of the higher education system of Western European countries gives training in the field of social work; approaches according to which requirements are put forward for the quality of training of future specialists.*

Key words: *social work; professional development, professional activity, social worker, professional training, foreign national educational systems.*

Анотація. *Соціальна робота є однією з професій, яка зазнає суттєвих змін під впливом вимог міжнародних тенденцій її розвитку. Виявлено фактори, що впливають на зміст зарубіжних навчальних програм з підготовки працівників соціальної сфери; охарактеризовано структуру системи вищої освіти західноєвропейських країн, що дає підготовку в області соціальної роботи; підходи, за якими висуваються вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців.*

Ключові слова: *соціальна робота, професійний розвиток, професійна діяльність, соціальний працівник, професійна підготовка, зарубіжні національні навчальні системи.*

Професія соціального працівника, як вид діяльності, що орієнтована на потреби певних прошарків населення вирішує важливі соціальні проблеми з опорою на комплекс спеціалізованих знань і умінь.

Аналіз теоретичного обґрунтування суті поняття «професійний розвиток» вітчизняними науковцями «свідчить про його трактування як процесу: формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності (В. Кремень); постійного руху від нижчого професійного рівня до вищого, який реалізується у різних видах діяльності, спрямованих на вдосконалення знань, умінь, навичок, компетентностей та інших характеристик особистості фахівця (А. Сбруєва); опанування фахівцями новими знаннями, уміннями і технологіями у сфері професійної діяльності на основі культурних,

¹ Associate Professor, PhD, Izmail State University of Humanities, Ukraine, Address: Gybina St, 25, Izmail, Odessa Region, 68601, Tel.: +38 067-741-14-41, E-mail: Pantera66@i.ua; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7343-3497>

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, адреса: вул. Губіна, 25, м. Ізмаїл, Одеська область, 68601, м.т.: +38 067-741-14-41, E-mail: Pantera66@i.ua ; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7343-3497>

VI Дунайські наукові читання

гуманістичних і демократичних цінностей (Т. Сорочан); усіх видів навчання фахівця у системі післядипломної освіти – формальних (підвищення кваліфікації на курсах, в закладах підвищення кваліфікації) та неформальних (індивідуальне навчання та професійна рефлексія) (Л. Пуховська)» [1].

Виникнення соціальної роботи як професії датується кінцем XIX – початком XX століття, це саме той період, коли у ряді індустріально розвинених країн з'явилися групи фахівців, які почали на професійному рівні займатися соціальною роботою і створювати навчальні заклади для навчання соціальних працівників. Соціальна робота раніше за всіх сформувалася в якості виду діяльності і пізніше була поставлена на професійне підґрунтя у Великобританії та США.

Зарубіжні вчені А. Браун, Л. Донелли, М. Пейн, Т. Рассель, О. Стивенсон, Ф. Парслоу, Ш. Шпиро зазначають, що високий потенціал і традиції соціальної роботи стали одним з факторів стабілізації соціально-політичної обстановки США та багатьох країн Західної Європи. У цілому, у західноєвропейських країнах соціальна робота сформувалася під сильним впливом американського способу мислення, ціннісних установок і світогляду.

Л. Романіна, Т. Д'ячек, А. Курін виділяють ключові позиції стосовно розвитку соціальної роботи у західноєвропейських країнах: «розширення кола клієнтів, що отримують соціальні послуги; зростання чисельності соціальних агентств; розповсюдження нових форм і методів соціальної допомоги, що орієнтуються на проблеми більш широких прошарків населення; відкриття нових типів соціальних установ; підвищення вимог до якості послуг, що надаються та ефективності соціальної роботи; активізація позиції соціальних працівників у суспільстві» [2, с. 115].

Однак протягом часу у країнах, де система професійної підготовки працівників соціальної сфери розвивається вже кілька десятиліть, концептуальні підходи дещо змінилися: влада у сучасних соціально-економічних умовах намагається перекласти на місцевий рівень відповідальність за надання соціальних послуг шляхом підсилення міжвідомчих підходів. Першою професійною організацією соціальних працівників є НАСП (Національна асоціація соціальних працівників, 1955 р.), основною метою діяльності якої було поліпшення соціальних умов у країні, якості й ефективності практики соціальної роботи, ліцензування фахівців.

Сучасні шляхи і напрями розвитку наукових пошуків у психології, соціології, у інших суміжних дисциплінах знаходять своє відображення у навчальних планах підготовки соціальних працівників на різних рівнях – докторському, магістерському, бакалаврському. Необхідно зазначити, що на зміст зарубіжних навчальних програм з підготовки працівників соціальної сфери впливають деякі фактори, серед яких:

- демографічні тенденції, кількість випускників вищої школи, що скорочується з року в рік, змушують замислюватися про вивчення різних груп населення на предмет наявності потенціальних кадрів з числа чоловіків та жінок середнього віку, що починають працювати у немолодому віці;
- професійні інтереси студентів, які мають нахил до приватної практики;

Збірник наукових праць

- технологічні нововведення, серед яких основне місце належить управлінським інформаційним системам та повсюдна комп'ютеризація праці і навчання соціальних працівників;

- гострим залишається питання якості підготовки фахівців, яке залежить від довгострокового планування і систематичної оцінки навчальних потреб фахівців, від грошових дотацій ззовні, наявність яких стає все більш проблематичним.

Однак, можна констатувати, що поряд із деякими проблемами, є й певні досягнення: значно зміцнилися міждисциплінарні та між професійні зв'язки у навчальних програмах соціальної роботи; загальною тенденцією стало розширення програм між двома ступенями (бакалаври, магістри), які об'єднують зусилля викладачів вищої школи з надання найякісніших знань та формування професійних компетенцій з соціальної роботи.

У рамках зарубіжних національних навчальних систем співіснують різноманітні моделі підготовки працівників соціальної сфери, навіть у межах однієї країни. Форми навчання умовно поділяються на університетські та неуніверситетські, тому є існують відмінності у тривалості підготовки, залежно від рівня навчального закладу та наявності декількох рівнів вищої освіти та повної середньої.

Зазначимо, що у Європі структура системи вищої освіти, що дає підготовку в області соціальної роботи, включає чотири рівні:

1) неповна вища освіта. Навчально-професійні програми реалізуються протягом двох років, студенти вивчають загальнонавчальні і гуманітарні дисципліни. На базі неповної вищої освіти можлива фахова підготовка протягом півтора роки з програмою для фахівців середньої спеціальної освіти.

2) базова вища освіта, основу якої складають навчально-професійні програми спрямовані на оволодіння системою наукових знань про людину, суспільство, історію, культуру та фундаментальні фахові знання з певного, обраного студентом, напрямком соціальної роботи. Система підготовки на цьому рівні у різних країнах має певні загальні риси у структурі навчальних планів, в які входять навчальні дисципліни, що дають ґрунтовні знання про суспільні, юридичні, адміністративні системи країни та визначення ролі професійної діяльності соціальних працівників в організації соціальної допомоги клієнту та різним категоріям населення. На цьому ж рівні передбачається й підготовка в області дослідницької діяльності, про що свідчать дисципліни, що вивчають статистику, проведення емпіричних досліджень, обробка якісних та кількісних показників. Суттєву підготовку студенти отримують з освоєння комп'ютерних технологій, що все більше застосовуються як в практиці, так і у дослідницькому процесі.

Особи, що успішно засвоїли навчальну програму, отримують ступінь бакалавра і мають право вступу до магістратури (третьій ступінь) або самостійного оволодіння професійними знаннями і навичками.

3) повна вища освіта, що реалізується за рахунок професійних навчальних і науково-дослідницьких програм, що спрямовані на поглиблення освіти і фахової підготовки, передбачають дослідницький характер майбутньої діяльності або підготовку до виробничої викладацької діяльності.

VI Дунайські наукові читання

4) післявузівська освіта, що включає спеціальну освіту на науково-дослідницькі програми, спрямовані на підготовку науково-викладацьких кадрів найвищої кваліфікації та поглиблену підготовку, яка дозволяє виконувати наукову роботу на здобуття наукового ступеню доктора наук.

Можемо констатувати, що загальним для всіх західноєвропейських країн та США пред'являються високі вимоги до якості підготовки фахівців, контроль за яким відбувається за трьома підходами:

I – затвердження і контроль освітніх стандартів і навчальних планів відбувається державними структурами при певному виборі навчального закладу;

II – контроль за змістом навчання відбувається суспільними організаціями професійних працівників соціальної сфери (асоціації)

III – за зміст навчання відповідає адміністрація навчального закладу.

За першим підходом – у Голландії, Бельгії, Скандинавських країнах, Ізраїлі система навчання залежить від певних умов регіону, замовниками фахівців є місцева влада, яка визначає їх кількість та спеціалізацію. У Австрії, Іспанії, Швеції загальні стандарти визначаються законом на державному рівні.

Другий підхід здійснюється у Великобританії, де у функції університету входить оцінювання академічних знань студентів, а вимоги до навчальних програм висуває Центральна Рада з навчання і підготовки в області соціальної роботи (CCETSW), яка має власну систему схвалення курсів, що можуть виставляти своїх випускників на здобуття CQSW – Кваліфікаційного сертифікату з соціальної роботи, за яким він може працювати за фахом.

Агентства-роботодавці через членство у Раді CCETSW мають можливість впливати на процес підготовки майбутніх фахівців і таким чином забезпечувати професійну гнучкість випускників. У США акредитація освітніх стандартів і програм на рівні вищої школи і магістратури здійснюється Радою з підготовки соціальних працівників (Council on Social Work Education).

У Німеччині – третій підхід – відсутня централізована оцінка програм і курсів соціальної роботи: професійна кваліфікація, яку отримує випускник, вважається достатньою для здійснення діяльності в соціальній сфері.

Деякі зарубіжні вчені – Ч. Казетта, Д.Кокс – вважають, що сучасна система навчання соціальній роботі вимагає суттєвих змін і вдосконалення: освітні програми мають відповідати вимогам студентів, які орієнтуються на майбутнє працевлаштування, гідну заробітну платню і перспективу соціального росту. Вчена Н. Горішна виділяє деякі основні тенденції модернізації підготовки соціальних працівників: «децентралізація управління вищою освітою, уніфікація змісту підготовки соціальних працівників, впровадження технологій дистанційної освіти, посилення міждисциплінарної взаємодії, інтернаціоналізація освіти» [3, с. 8].

Отже, загальною тенденцією західноєвропейських вищих навчальних закладів, що готують працівників соціальної сфери є підготовка грамотних фахівців, що вміють критично мислити, використовувати отримані знання для аналізу нестандартних ситуацій, креативно і творчо підходити до вирішення нетривіальних завдань.

Збірник наукових праць

1. Пришляк О. (2014). Особливості професійного розвитку фахівців соціально-педагогічної сфери. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 30. С.114-118.

2. Л. Романина Л., Дьячек Т., Курин А. Международный опыт обучения социальных работников. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnyu-opyt-obucheniya-sotsialnyh-rabotnikov>

3. Горішна Н. Horishna Nadia. (2017). Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи та підготовки соціальних працівників, Social Work and Education. Vol. 4. No. 2. Pp. 8-22.

УДК 1:316.4

NEW EDUCATIONAL STRATEGIES IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY

Oleksiy Zaporozhchenko¹

НОВІ ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Олексій Запорожченко¹

***Abstract.** This article is devoted to the problem of formation of new educational landmarks in the conditions of information society. Education is considered as a very complex system, to the study of which the methodology of synergetics can be applied to. The shortcomings of the classical educational paradigm and the advantages of the new educational guidelines that are now being formed in the modern philosophy of education are considered.*

***Key words:** educational paradigm, synergetics, super-complex system, self-organization, information society.*

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі формуванню нових освітніх орієнтирів в умовах становлення інформаційного суспільства. Освіта розглядається як надскладна система, до вивчення якої можна застосовувати методологію синергетики. Розглядаються недоліки класичної освітньої парадигми і переваги нових освітніх орієнтирів, що зараз формуються у сучасній філософії освіти.*

***Ключові слова:** освітня парадигма, синергетика, надскладна система, самоорганізація, інформаційне суспільство.*

Відомо, що система освіти багато в чому визначає майбутнє суспільства. Якісна та конкурентоздатна освіта, безумовно, вимагає серйозних фінансових інвестицій, оскільки передбачає використання найсучасніших інноваційних методик викладання, наукових знань, технологій і залучення науково-педагогічних

¹ Associate Professor, PhD, Izmail State University of Humanities, Ukraine, Address: Repina St, 12, Izmail, Odessa Region, 68601, Tel.: +38 (04841)51388, E-mail: alexzap1973@gmail.com;

¹ кандидат філософських наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, адреса: вул. Репіна, 12, м. Ізмаїл, Одеська область, 68601, тел.: +38(04841)51388, E-mail: alexzap1973@gmail.com.